

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 611 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodiv Tal'at Normurodiv o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIқ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATION TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKIOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOB VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna	

RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY- AMALIY ASOSLARI

Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi
magistratura bosqichi tinglovchisi
“O'zmilliybank” AJ Bosh ofisi Xizmat ko'rsatish
va sotuvni tashkil etish departamenti 1-toifali mutaxassisi

Annotatsiya. Raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi bank tizimini yanada samarali, tezkor va mijozlar ehtiyojiga mos holga keltirish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish jarayonlari banklarning operatsion xavfsizligi, ma'lumotlar himoyasi, tizimlarning uzluksizligi hamda moliyaviy barqarorlikka ta'siri jihatidan yangi chaqiriqlarni yuzaga keltiradi. Ushbu maqolada raqamlashtirish kontekstida banklarning xavfsizligini va moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy asoslar tahlil qilinadi. Xususan, raqamli jarayonlar banklar faoliyatida qanday yangi xatarlar va zaifliklarni keltirib chiqarishi mumkinligi, bank xavfsizligini mustahkamlash uchun ichki boshqaruv, ma'lumotlar himoyasi hamda operatsion risklarni minimallashtirish tizimlari qanday bo'lishi lozimligi, shuningdek, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun raqamlashtirish jarayonida banklar qaysi ko'rsatkichlar orqali baholanishi mumkinligi o'rganiladi. 2024–2025-yillar ma'lumotlari asosida mamlakatlar amaliyoti bilan solishtirma tahlil o'tkazilib, xulosa va takliflar ishlab chiqiladi. Maqola bank tizimi, moliyaviy institutlar, boshqaruv organlari va regulyatorlar uchun dolzarb tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish; bank xavfsizligi; moliyaviy barqarorlik; operatsion risk; ma'lumotlar xavfsizligi; bank boshqaruvi; fintech; raqamli bank; barqaror moliyaviy tizim.

Abstract. The broad adoption of digital technologies offers banks enhanced efficiency, speed and customer orientation. However, digitalisation also poses fresh challenges to bank security, data protection, operational continuity and financial stability. This article analyses the scientific-practical foundations of ensuring banks' security and their financial stability in the digitalisation process. In particular, it examines how digital processes may generate new risks and vulnerabilities in banking operations; how internal governance, data protection and operational risk minimisation systems should be structured; and how banks' financial stability can be assessed under digitalisation. Using empirical data from 2024-2025 and a cross-country comparative approach, the study develops conclusions and presents recommendations relevant to banking systems, financial institutions, management bodies and regulators.

Key words: digitalisation; bank security; financial stability; operational risk; data protection; bank governance; fintech; digital bank; sustainable financial system.

Аннотация. Широкое внедрение цифровых технологий предоставляет банкам новые возможности повышения эффективности, скорости и ориентированности на клиентов. Вместе с тем процессы цифровизации создают новые вызовы безопасности банков, защиты данных, непрерывности операций и финансовой устойчивости. В настоящей статье анализируются научно-практические основы обеспечения безопасности банков и их финансовой устойчивости в условиях цифровизации. Особое внимание уделяется: каким образом цифровые процессы могут породить новые риски и уязвимости в деятельности банков; каким образом должны строиться системы внутреннего управления, защиты данных и минимизации операционных рисков; а также каким образом можно оценивать финансовую устойчивость банков в условиях цифровизации. На основе данных за 2024-2025 годы и с учётом практики различных стран выполнено сравнительное исследование. В статье предложены рекомендации, актуальные для банковской системы, финансовых институтов, органов управления и регуляторов.

Ключевые слова: цифровизация; банковская безопасность; финансовая устойчивость; операционный риск; защита данных; управление банком; финтех; цифровой банк; устойчивость финансовой системы.

KIRISH

Raqamlashtirish bugungi kunda global moliya tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi eng muhim omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF), Bank for International Settlements (BIS) va Osiyo taraqqiyot banki (ADB) ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda raqamli transformatsiya jarayonlari bank sektorida operatsion samaradorlikni 25–30 % ga oshirgan, mijozlar xizmatlaridan foydalanish xarajatlarini esa o'rtacha 15–20 % ga kamaytirgan. Shu bilan birga, raqamli infratuzilmaning kengayishi bilan bir qatorda yangi xavf turlari — kiberxavfsizlik xatarlarining kuchayishi, operatsion tizimlarning uzluksizligini ta'minlash zarurati va ma'lumotlar bazalarining ishonchligi masalalari dolzarb tus oldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi (PF-6079, 2020-yil 5-oktabr) va Markaziy bankning 2024-yilgi yillik hisobotida qayd etilishicha, mamlakat bank tizimida raqamlashtirish jarayonlari natijasida masofaviy xizmatlar ulushi 2023-yildagi 42 % dan 2025-yilda 65 % ga yetkazilishi rejalashtirilgan. Shu bilan birga, raqamli bank operatsiyalarining kengayishi bilan bir qatorda kiberxavfsizlik hodisalari soni ham ortmoqda. 2024-yilda Markaziy bank huzuridagi "Cyber Security Center" tomonidan qayd etilgan hodisalar soni 2022-yilga nisbatan 1,8 barobar ko'paygan.

Banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda raqamlashtirishning ta'siri murakkab ikki yo'nalishda namoyon bo'ladi: bir tomondan, raqamli texnologiyalar likvidlik boshqaruvi, kredit risklarini baholash va kapital yetariligi hisoblashda analitik imkoniyatlarni kengaytiradi; boshqa tomondan esa, texnologik nosozliklar yoki kiberhujumlar tizimning umumiy ishonchligiga tahdid soladi. Shu sababli, raqamli transformatsiya davrida bank xavfsizligini ta'minlash strategiyasi moliyaviy barqarorlik konsepsiyasi bilan uzviy bog'lanishi zarur.

Tadqiqotning maqsadi — banklarda raqamlashtirish jarayonlari davomida xavfsizlikni mustahkamlash va moliyaviy barqarorlikni saqlashning ilmiy-amaliy mexanizmlarini aniqlash, ularning samaradorligini baholash hamda milliy sharoitda qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank tizimida raqamlashtirish jarayonlari hamda u bilan bog'liq xavfsizlik va moliyaviy barqarorlik masalalari so'nggi yillarda jahon miqyosida keng o'rganilmoqda. Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar raqamli texnologiyalar bank faoliyatining barcha yo'nalishlarini — to'lov tizimlari, kreditlash, risklarni boshqarish, ma'lumotlar xavfsizligi va mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni tubdan o'zgartirayotganini ko'rsatadi.

Xalqaro tajriba nuqtayi nazaridan, Bank for International Settlements (BIS) va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) ekspertlari Carstens (2023) hamda Adrian va Mancini-Griffoli (2024) raqamli moliyaviy infratuzilmaning rivojlanishi bank tizimining barqarorligiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, bir tomondan, raqamli texnologiyalar moliyaviy inklyuziyani kengaytiradi, to'lov tizimlarining tezligi va aniqligini oshiradi; boshqa tomondan esa, yangi kiberxavf turlari va texnologik uzilishlar tizim barqarorligiga tahdid soladi.

A. Demirgüç-Kunt va Ross Levine (World Bank, 2023) o'tkazgan empirik tadqiqotlarda banklarning raqamli transformatsiyasi ularning kapital yetariligi (CAR), likvidlik qoplama koeffitsienti (LCR) va rentabellik (ROA, ROE) ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatishi isbotlangan. Ularning fikricha, raqamlashtirishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun banklarda ma'lumotlar xavfsizligi, operatsion monitoring va kiberxavf menejmenti tizimlari uzviy ravishda ishlashi zarur.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (cbu.uz, 2024-yil hisobotlari) ma'lumotlariga ko'ra, tijorat banklarining 82 % da ichki kiberxavfsizlik bo'limlari tashkil etilgan, biroq raqamli xizmatlardan foydalanayotgan mijozlarning 14 % qismi hana ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq shubhalarni bildirgan. Bu esa raqamli ishonch indeksini oshirish uchun qo'shimcha tashkiliy va texnik shart-sharoitlar yaratish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlar orasida R. Ayupov (2018), G. Baltabayeva (2016), U. Azizov (2022) va N. Xoliyarov (2022) o'z tadqiqotlarida O'zbekiston bank tizimida raqamlashtirish jarayonlarining ijtimoiy-iqtisodiy samaralari hamda xavf omillarini tahlil qilgan. Ularning fikricha, raqamlashtirish banklarning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilash bilan birga, yangi xavf va regulativ masalalarni ham yuzaga keltiradi.

Xususan, Ayupov R.X. va Baltabayeva G.R. (2018) o'zlarining "Raqamli valyutalar bozori: innovatsiyalar va rivojlanish istiqbollari" asarida raqamli to'lov vositalarining kengayishi milliy bank tizimi xavfsizligiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilgan. Azizov U.O' va boshqalar (2022) "Iqtisodiyotning ilmiy-amaliy asoslari" darsligida esa raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimi barqarorligining konseptual asoslarini yoritgan. Xulosa qilib aytganda, mavjud ilmiy manbalar bank tizimida raqamlashtirish jarayonining moliyaviy barqarorlik va xavfsizlikka ikki tomonlama ta'sirini e'tirof etmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologik asosini tizimli, tahliliy, komparativ va iqtisodiy-statistik yondashuvlar tashkil etadi. Raqamlashtirish jarayonida banklarning xavfsizligi hamda moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalasi ko'p omilli va kompleks iqtisodiy jarayon bo'lgani sababli, tadqiqotda bir nechta ilmiy metodlar o'zaro uyg'un holda qo'llanildi.

Tizimli yondashuv bank tizimining raqamli transformatsiya sharoitida barcha tarkibiy qismlari — axborot xavfsizligi, moliyaviy risklarni boshqarish, likvidlik va kapital yetarliligi, shuningdek, regulativ muhit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash imkonini berdi. Ushbu yondashuv asosida bank tizimi yagona iqtisodiy ekotizim sifatida tahlil qilindi.

Komparativ (taqqoslama) tahlil usuli yordamida O'zbekiston bank tizimidagi raqamlashtirish jarayonlari Rossiya, Janubiy Koreya, Yaponiya va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tajribalari bilan solishtirildi. Bu orqali kiberxavfsizlik siyosatini shakllantirish, moliyaviy barqarorlikni saqlash hamda regulativ choralarni samarali tashkil etish bo'yicha ilg'or xorijiy amaliyotlar o'rganildi.

Iqtisodiy-statistik tahlil metodlari asosida 2024–2025-yillarga oid Markaziy bank¹, O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (stat.uz), tijorat banklari (bank.uz) hamda xalqaro moliya institutlari — Jahon banki, IMF, BIS va ADB kabi tashkilotlarning ochiq ma'lumotlar bazalari tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston bank tizimining 2024–2025-yillardagi rivojlanish dinamikasi raqamlashtirish jarayonlarining moliyaviy barqarorlik va xavfsizlikka bo'lgan ta'sirini yaqqol namoyon etmoqda. So'nggi yillarda mamlakat banklari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish keng ko'lamda amalga oshirilmoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil yakunida bank xizmatlarining 65 foizdan ortig'i raqamli shaklda ko'rsatilgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2022-yilga nisbatan qariyb ikki barobar oshgan. Internet foydalanuvchilari sonining 93 foizga yetgani va mobil to'lovlar hajmining keskin oshgani natijasida banklar raqamli mijozlar bazasini kengaytirib, operatsion xarajatlarni qisqartirishga erishgan. Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda 38 milliondan ortiq bank kartasi muomalada bo'lgan, bu 2023-yilga nisbatan 12 foizga ko'pdur. Shu bilan birga, 2024-yil davomida raqamli to'lovlar hajmi 480 trillion so'mdan oshib, umumiy bank tranzaksiyalarining 72 foizini tashkil etgan. Ushbu natijalar raqamlashtirish jarayonining bank tizimi likvidligi va mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligiga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Biroq, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda yangi xavf turlari paydo bo'lmoqda. Markaziy bank huzuridagi "Cyber Security Center" ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda mamlakatda 12 milliondan ortiq kiberhujum urinishlari qayd etilgan bo'lib, bu 2023-yilga nisbatan 9 foizga ko'pdur. Xususan, bank sektoriga yo'naltirilgan kiberhujumlar umumiy hujumlarning 41 foizini tashkil etgan. Qayd etilgan holatlar orasida fishing, ma'lumotlar bazasiga noqonuniy kirish, mobil ilovalar orqali firibgarlik hamda foydalanuvchi autentifikatsiyasini buzish kabi turlar ustunlik qilgan. Shu sababli, tijorat banklarining aksariyati 2024-yilda IT-xavfsizlik xarajatlarini 1,6 barobarga oshirgan, ayrim yirik banklar esa yillik foydasining 4–6 foizini axborot xavfsizligiga yo'naltirgan.

Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari ham raqamlashtirishning ijobiy tomonlarini aks ettirmoqda. 2024-yil yakunida banklarning o'rtacha kapital yetarliligi (CAR) 17,2 foizni tashkil etgan (2023-yilda 16,4 foiz), likvidlik qoplama koeffitsienti (LCR) esa 121 foizdan 129 foizga oshgan. Shu bilan birga, aktivlar rentabelligi (ROA) 2,3 foizdan 2,7 foizgacha, kapital rentabelligi (ROE) esa 19,8 foizdan 22,4 foizgacha ko'tarilgan. Bu natijalar raqamli texnologiyalarni joriy etish bank operatsiyalarining tezligi, xarajatlarni optimallashtirish va daromadlilikni oshirishga xizmat qilganini ko'rsatadi. Biroq, kiberxavfsizlik hodisalari sonining ko'payishi ayrim hollarda bank tizimlarida vaqtinchalik uzilishlarga sabab bo'lgan, bu esa mijozlar ishonch indeksining 2024-yilda 87 foizdan 85 foizga pasayishiga olib kelgan.

Empirik tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish ko'rsatkichlari (raqamli xizmatlar ulushi, mobil ilovalar soni, elektron to'lovlar hajmi) bilan moliyaviy barqarorlik indikatorlari (CAR, ROA, ROE) o'rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjud ($r = 0,72$), biroq kiberxavfsizlik hodisalari soni bilan moliyaviy barqarorlik o'rtasida salbiy bog'liqlik ($r = -0,48$) kuzatilgan. Demak, raqamli texnologiyalar banklarning moliyaviy samaradorligini oshirsa-da, xavfsizlik choralari yetarli darajada kuchaytirilmasa, bu barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

2024–2025-yillarda xalqaro moliyaviy institutlar — IMF, BIS va ADB tomonidan ham O'zbekiston bank tizimining raqamlashtirish borasidagi ijobiy natijalari e'tirof etilgan. IMFning "Financial Stability Report 2025" hisobotida raqamli transformatsiya jarayonlari O'zbekiston banklarida risklarni boshqarish sifatini yaxshilagan, biroq kiberxavfsizlik siyosatini yanada institutsional asosda kuchaytirish zarurligi ta'kidlangan. BIS ma'lumotlariga ko'ra, raqamli transformatsiya sharoitida regulator va tijorat banklari o'rtasidagi ma'lumot almashish mexanizmlarini avtomatlashtirish moliyaviy tizim barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

¹ www.cbu.uz O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish jarayonlari bank tizimining samaradorligi, kapital rentabelligi va mijozlar ishonchini oshirish bilan birga, yangi turdagi texnologik xavf va tahdidlarni ham yuzaga keltirmoqda. Shu bois, banklarda axborot xavfsizligi bo'limlari faoliyatini markazlashgan holda yuritish, xodimlarni muntazam kiberxavfsizlik treninglaridan o'tkazish, tizimlar uzluksizligini ta'minlovchi "disaster recovery" mexanizmlarini joriy etish va raqamli xavfsizlik xarajatlarini kapital yetarliligi doirasida mustahkamlash zarur. Raqamli transformatsiya hamda moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash O'zbekiston bank tizimining barqaror rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bank tizimida raqamlashtirish jarayonlari 2024–2025-yillarda sezilarli darajada jadallashib, banklarning samaradorligi va rentabelligini oshirgan, biroq bu bilan bir qatorda kiberxavfsizlik xavflari ham kuchaygan. Raqamli xizmatlar ulushi ortib borar ekan, banklar uchun axborot xavfsizligi, ma'lumotlar himoyasi va operatsion barqarorlikni ta'minlash ustuvor shartga aylangan. Empirik tahlillar raqamlashtirish ko'rsatkichlari bilan moliyaviy barqarorlik o'rtasida ijobiy, kiberxavf holatlari bilan esa salbiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Shu sababli, raqamli transformatsiya banklarning moliyaviy natijalarini yaxshilasa-da, xavfsizlikni e'tibordan chetda qoldirish barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy tizimda raqamli xavfsizlikni mustahkamlash, risk-menejment jarayonlarini avtomatlashtirish va ma'lumotlarni himoya qilish infratuzilmasini kengaytirish zarur. Shu bilan birga, Markaziy bank huzurida yagona "Cyber Risk Monitoring Platform"ni tashkil etish, har bir bankda CISO lavozimini joriy etish, IT-xavfsizlik xarajatlarini kamida yillik budjetning 5 foizigacha oshirish, xodimlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash hamda "milliy raqamli xavfsizlik indeksi"ni shakllantirish taklif etiladi.

Raqamlashtirish bank tizimining raqobatbardoshligini oshiruvchi kuch bo'lishi uchun xavfsizlik va barqarorlik strategiyasi yagona, uzviy tizim sifatida boshqarilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020 yildagi "“Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-6079-son Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, 11.09.2023 yildagi "“O'zbekiston — 2030” strategiyasi to'g'risida”gi PF-158-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-6600413>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining, 26.04.2024 yildagi " Qimmatli qog'ozlar bozorida mijozlarni masofadan turib raqamli identifikatsiya qilish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 238-son qarori
4. 2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 12.05.2020 yildagi PF-5992-son [tps://lex.uz/uz/docs](https://lex.uz/uz/docs)
5. Melikov Otabek Maxmadaminovich "Raqamli bank texnologiyalari va ularning o'ziga xos xususiyatlari hamda ulardan samarali foydalanish yo'llari" "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 4, iyulavgust, 2021 yil 290-b
6. Saeid Khajeh Dangolania. The impact of information technology in banking system (A case study in bank Keshavarzi Iran) // Procedia - social and behavioral sciences, Vol. 30, 2011. – 13-16 p.
7. Goyal J., Singh M., Singh R., Aggarwal A. Efficiency and technology gaps in Indian banking sector: Application of meta-frontier directional distance function DEA approach // The Journal of finance and data science, Vol. 5 (2019), 156-172
8. Дубинин М.В. Банковские технологии: сущность, история развития и перспективы // Финансы и кредит. №34 (274), 2007. – 58 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
